

УДК 378:33:001.895

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Т.Г. Калюжна

Анотація. Розглядається значущість використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів економічних дисциплін. Обґрунтовано різні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя.

Ключові слова: інноваційні технології, професійна підготовка, майбутній вчитель.

Аннотация. Рассматривается значимость использования инновационных технологий в подготовке будущих учителей экономических дисциплин. Обосновано разнообразие подходов к профессиональной подготовке будущего учителя.

Ключевые слова: инновационные технологии, профессиональная подготовка, будущий учитель.

Summary. Meaningfulness of the use of innovative technologies is examined in preparation of future teachers of economic disciplines. The variety of going is grounded near professional preparation of future teacher.

Key words: innovative technologies, professional preparation, future teacher.

Постановка проблеми. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних педагогічних технологій різних рівнів та різної цільової спрямованості. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання.

Актуальність теми впровадження сучасних педагогічних технологій визначається тим, що її дослідження пропонує шляхи розв'язання багатьох незрілих суперечностей сучасної освіти. Наразі багатьох викладачів не задовольняє та чи інша методика викладання предмета, а деяких – навчання у

вищій школі взагалі. Це пов'язано з тим, що у вищих навчальних закладах часто переважає монотонність навчання, часто не звертається увага на особистість студента, стимуляція багаторазово перевищує мотивацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При виборі технології завжди треба визначати пріоритетність, важливість завдань. Технології можна порівнювати між собою тільки в межах однієї мети, розв'язання одних і тих або досить близьких завдань. При технологічному підході потрібна сувора регламентація цілей, результату, умов. Навчальний процес слід вибудовувати так, щоб обов'язково досягнути бажаного результату. Слід зазначити, що тема технологій процесу навчання та педагогічних технологій у цілому, виступала предметом дискусій і суперечок багатьох вчених та педагогів, таких як В.І. Євдокимов, А.С. Макаренко, Н.І. Попова, І.Ф. Прокопенко, А.Г. Рівін, В.М. Сорока-Росинський, В.О. Сухомлинський, С.Т. Шацький та ін.

Мета статті – висвітлити узагальнені відомості про сучасні педагогічні технології, визначити якість вищої професійної освіти, розглянути основну термінологію.

Виклад основного матеріалу. Актуальним завданням стає пошук інноваційних форм і методів підготовки викладачів економічних дисциплін: від розроблення та введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик викладання економічних наук. Заслужують на увагу механізми та новітні технології, які допомагають готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних викладачів, здатних виконувати складні науково-дослідні, фахово-прикладні й творчі завдання. Саме тому важливо знайти найбільш ефективні шляхи модернізації й підвищення якості сучасної економічної освіти. "Під педагогічною технологією слід розуміти вивчення, розробку й системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень педагогіки, психології, теорії управління та менеджменту, інформатики, соціології тощо для розробки таких засобів навчання, що

підвищують ефективність навчального процесу” [6, с. 55]. Педагогічна технологія може бути різних рівнів, до неї входять учасники процесу навчання, система теорій, ідей, засобів і методів організації навчальної діяльності, що забезпечують усі аспекти засвоєння знань і практичних умінь. Пошуки дидактичних засобів і підходів у навчанні, які б могли гарантувати будь-якому викладачеві високі результати, тривають.

Нова технологія може виникнути з необхідності вдосконалити навчальний процес, тому кількість варіантів її практично невичерпна. Процес навчання, наприклад, можна уявити у взаємодії трьох пов'язаних елементів, що доповнюють один одного: мотивація, діяльність, управління цією діяльністю з боку викладача. Всі ці елементи можна вдосконалювати, в результаті ми одержимо різні технології вчення, але їх обов'язково слід розглядати в системі, у взаємодії. Метою державної Національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ ст.”) є виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливо лише за умов відходу від авторитарної педагогіки та впровадження сучасних педагогічних технологій. Саме цим зумовлена зараз увага педагогів, методистів до інновацій [6, с. 4].

Термін “інновація” означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний аспект навчання, відмежуватися від чергових “переможних методик”, які за короткий час повинні дати максимальний ефект, незалежно від особливостей спеціальності та окремих студентів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття “технологія” виникло у світовій педагогічній практиці також як протиставлення існуючому поняттю “метод”. Недолік методу полягає в його негнучкості та статичності [6, с. 165]. Термін “технологія” (“технологія в освіті”) набув поширення у 40-х рр. ХХ ст. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 1960-х рр. поняття “технологія освіти” розглядали під кутом зору програмного навчання й використання обчислювальної техніки в навчанні.

З початку 80-х рр. XX ст. дедалі частіше використовують термін “педагогічні технології”. Щодо визначенні їхньої суті немає єдиного погляду: одні розуміють це як певну систему вказівок стосовно використання сучасних методів і засобів навчання; інші як цілеспрямоване застосування прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання; треті як цілісний процес визначення мети, обґрунтування плану та програми дій і навчальних методів. Кожний із цих підходів має право на існування, оскільки охоплює різні сторони навчального процесу. Саме тому існує велика кількість педагогічних технологій. Отже, “інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому “педагогічні технології” пов’язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо” [6, с. 10].

Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Ми звикли до визначення мети навчання, виходячи з комплексного підходу поєднання освітньої й виховної мети (Ю. Бабанський). Останнім часом особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів. Найбільш поширеним є когнітивний і гуманістичний підходи.

Прибічники когнітивного підходу вважають головним у навчанні розвиток мислення та пам’яті учнів, інтелектуальних умінь, як от: абстрагування, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, оцінювання, теоретичні міркування, тобто таких, що дають можливість розв’язати висунуту проблему.

Послідовники гуманістичного підходу спираються на “Я-концепцію” і відстоюють право учнів самостійно обирати мету, формувати власні проблеми, заглиблюватись у суб’єктивний досвід та прогнозувати його наслідки. Звідси ідеї “активного навчання”, “безпосереднього досвіду”, “персоналізації знань”, “права учня на турботу та увагу”, “необхідність створення атмосфери відвертості та взаєморозуміння”. Згідно з таким

підходом змінюється зміст навчання, програма складається відповідно до потреб та інтересів учнів; навчальний процес структурується на солідарній основі; вчитель виконує роль консультанта та джерела знань, а не контролера; бали виставляються тільки за бажанням учнів; постійно існує вибір пізнавальної альтернативи, а сутність навчання зводиться до накопичення суб'єктивного досвіду [17, с. 9]. Важко довести перевагу або ефективність того чи іншого підходу, стилю, методу, тому нормальним є наявність плюралізму в підході до оцінювання нових технологій. Зважаючи на минулі авторитарні підходи, сучасне навчання в школах України тяжіє до когнітивного, тому творчо працюючих педагогів цікавить усе, що пов'язано з гуманізацією освіти.

За останнє десятиріччя значно поглибилось розуміння місця та ролі вищої школи в житті суспільства, відбувся розвиток її соціальних, політичних, економічних функцій. Краще почали усвідомлювати роль вищої школи в житті кожної людини, в її формуванні як особистості, в розвитку індивідуальних здібностей, інтересів; одночасно відбувається процес диференціації зв'язку школи з економікою, суспільним попитом. Загальний напрям процесів модернізації вищої школи в цілому відповідає її цільовому призначенню. Поряд з інноваційним спрямуванням діяльності вищої школи ставиться питання про підвищення якості підготовки (конкурентоспроможності) майбутніх фахівців. Ця проблема поділяється на такі складові:

- уточнення й перегляд спеціалізацій для орієнтації на забезпечення потреб ринку та підвищення конкурентоспроможності фахівців;
- використання раціональних форм і методів навчання, у тому числі інформаційних технологій.

Перехід вищої школи на новий рівень з новими напрямками часом набуває конфліктного характеру. Це визначається цілим рядом обставин, оскільки кожний аспект діяльності вищої школи багатомірно пов'язаний з інтересами людей, суспільства, держави, інститутів. Досить новим для вищої

школи напрямом модернізації є розвиток різних форм і методів соціального партнерства між усіма зацікавленими учасниками діяльності у сфері освіти: студентами, вищими навчальними закладами, роботодавцями, громадськими об'єднаннями, органами влади. Все це зумовлено метою глибшої Інтеграції ВНЗ у навколишнє соціально-економічне середовище, надання їхній діяльності більшої динамічності й адаптованості [3, с. 55]. Відповідно до принципу необхідності посилення особистої орієнтації в освіті відбувається значна диференціація навчальних програм, що дає можливість абітурієнтам вибирати: чого і скільки навчатися? Разом із тим фундаментальність знання сьогодні залишається для кращих ВНЗ важливим фактором якості вищої освіти. У вищій школі принцип науковості, тобто “навчання на основі науки”, має бути визначальним [3, с. 28]. Наука в цьому випадку розуміється в широкому аспекті, незалежно від дисциплінарних відмінностей. Фундаментальна підготовка створює можливість оперативно реагувати й адаптуватися до постійних змін, що виникають у суспільному житті. Вона дає можливість випускникам вищого навчального закладу виявити себе навіть у тих сферах діяльності, до яких їх конкретно не готували. Тому не розчинити, не загубити фундаментальну компоненту освіти – це важлива умова її прогресу.

Сьогодні держава намагається забезпечити єдність вимог до стандартів, структури та змісту вищої освіти, рівня підготовки випускників як основи освітянського простору на всій території країни. Важливу роль мають відігравати державні освітянські стандарти. Вони дають змогу зблизити параметри не лише вітчизняних, а й зарубіжних програм підготовки фахівців, створити умови для гнучкого реагування вищої школи на запит суспільства. Реформування вищої освіти безпосередньо пов'язане зі створенням нових органів та методів управління, забезпеченням високої якості та відповідних систем оцінювання. Серед визначальних факторів, від яких залежать перспективи розвитку української системи освіти, на перший план все більше виходить проблема якості підготовки фахівців. Вона невід'ємно пов'язана з

роботою в умовах конкуренції, що постійно зростає. Нині формуються певні реальні процеси, спрямовані на підвищення якості підготовки фахівців. Та, власне, і самі науково-педагогічні працівники набули знань, умінь і навичок роботи в неординарних ситуаціях, що швидко змінюються [1, с. 120]. Якість вищої професійної освіти – поняття настільки масштабне, містке, що його вивченню присвячено багато досліджень. Зокрема, у Всесвітній декларації стосовно всієї освіти, прийнятій у Ліоні на Міжнародній конференції з вищої освіти в 1998 р., якість вищої освіти визначено як багатоаспектне поняття, що охоплює всі сторони діяльності ВНЗ: навчально-методичні програми, навчальну й науково-дослідну роботу, професорсько-викладацький колектив і студентів, навчально-матеріальну базу й ресурси. Міжнародна та вітчизняна практика показала, що для ефективної діяльності вищої школи необхідне створення системи якості, що ґрунтується на результатах наукових досліджень і досвіді навчально-педагогічної роботи, на сталих традиціях, без втрати традицій та особливостей окремих держав. Забезпечити якість освіти – означає зробити ВНЗ престижним. Вища освіта в країні все гостріше відчуває тиск ринку праці, що висуває більш жорсткі вимоги до авторитету ВНЗ, диплом якого подає випускник потенційному роботодавцю. Випускник престижного закладу вже за визначенням займає більш вигідні позиції на ринку праці. Викладачі ВНЗ мають серйозно турбуватися про престижність свого навчального закладу, створення таких умов і функцій його діяльності, які гарантують високу якість освіти випускників. У системі вищої освіти якість підготовки фахівців оцінюють, насамперед, якістю навчально-виховного процесу. Головне завдання – спрямованість на те, щоб забезпечити підготовку конкурентоспроможного, висококваліфікованого, гармонійно розвиненого фахівця, здатного відповідати на виклик часу. За останнє десятиріччя радикально переглянуто зміст навчання у ВНЗ, введено нові навчальні предмети, переосмислено зміст окремих фундаментальних дисциплін. Головна складова сучасних лекційних курсів і дисциплін – навчальні матеріали, підготовлені на основі нового погляду на ті проблеми, з

якими майбутні фахівці будуть повсякденно мати справу, а також нових концепцій, що трактують глобальні, національні й регіональні соціально-економічні, політичні та інші процеси. З позиції підвищення якості підготовки фахівців різної професійної орієнтації активізуються процеси засвоєння знань студентами під час їх самостійної роботи. Мотивоване самостійне навчання сприяє розвитку в студентів навичок самостійного аналізу, творчих здібностей, аналітичного мислення. Відомо, що кількість прочитаних лекцій, проведених семінарів і практичних занять не вирішує головного завдання, яке стоїть перед ВНЗ: навчитися здобувати знання самостійною наполегливою працею. Однак у цій формі роботи студентів бракує самодостатності при вивченні всього комплексу навчальних дисциплін. Здійсненню самостійної роботи нерідко перешкоджають деякі психологічні проблеми, такі як відсутність досвіду самостійної роботи, нерозвиненість вольової самореалізації, впливу групових установок тощо. Невміння діяти самостійно, пасивність в освоєнні знань суперечать організації ринкової економіки, що розвивається переважно за рахунок підприємництва господарських суб'єктів [3, с. 120].

Упровадження в навчальний процес сучасних педагогічних, інноваційних та інформаційних технологій дає змогу забезпечити якість освіти. Тому важливо формувати мотиви навчальної діяльності, організувати навчальний процес так, щоб було цікаво вчитись. У педагогічній психології відомо, що розвиток мотивів здійснюється через саму навчальну діяльність суб'єкта. Інтерес до вивчення предмета великою мірою залежить від змісту навчання. Одним із засобів, що сприяє виникненню внутрішньої мотивації, є проблемність навчання, яка має бути на всіх етапах навчального процесу (на лекціях, семінарах тощо). Вирішення проблеми ставить студента перед необхідністю вибору в процесі прийняття рішення, що не тільки формує його волю, а й створює умови для оволодіння навичками наукових досліджень і виробляє відповідний стиль професійного аналітичного мислення.

Висновки. Опис системи інновацій у вищій школі – предмет особливих досліджень. Ми виділили далеко не всі, а тільки найбільш значущі моменти інновацій, які використовуються у вищій школі, щоб показати складність і багатогранність інноваційних процесів у системі освіти, які як безпосередньо, так і опосередковано пов'язані з особистістю та її людськими якостями, гарантуючи особистісний підхід до підготовки молодих фахівців, що будуть брати участь у конституюванні ділового світу незалежної України. Система вивчення інновацій у вищій освіті повинна стати предметом всебічного аналізу фахівців, що сприятиме ефективному впровадженню освітніх інновацій як резерву соціального відновлення вітчизняної системи освіти. Тільки висококваліфікований педагог у змозі підготувати висококваліфіковані кадри, тому необхідно адаптувати його до нових технологій в освіті, необхідно використовувати сучасні освітні технології для покращення розуміння та засвоєння інформації.

Сучасні педагогічні технології відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження й закріплення всіх навичок, набутих на заняттях. Але необхідно органічно поєднувати інноваційний підхід і технології із класичними методами викладання, навчального й науково-дослідницького процесів, фундаментальної підготовки фахівців із вузькопрофільною спеціалізацією. Необхідно дотримуватися балансу теоретичних і прикладних аспектів навчання, інтеграції найкращого вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Література

1. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика : учеб. пособ. для инженерно педагогических и индустриально-педагогических техникумов / В.С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 334 с.
2. Гузеев В.В. Лекции по педагогической технологии / В.В. Гузеев. – М. : Знание, 1992. – 60 с.

3. Гуревич Р. Впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес / Р. Гуревич, М. Кадемія // Воспитание школьников. – 1999. – № 1.
4. Болонський процес і кредитно-модульна система організації навчального процесу (методичні рекомендації для викладачів і студентів) / В.І. Євдокимов, О.М. Микитюк, П. Харченко, В.В. Луценко. – Х. : ХНУРЕ, 2004. – 40 с.
5. Зинченко В.П. Дистанционное образование: к постановке проблемы / В.П. Зинченко // Педагогика. – 2000. – № 2. – С. 23–34.
6. Кремень В.Г. Дистанційна освіта – перспективний шлях розв'язання сучасних проблем професійної освіти / В.Г. Кремень // Вісник Академії дистанційної освіти. – 2003. – № 1. – С. 4–11.
7. Лобашов В.Д. Педагогические технологии. Право на эксперименты: Методические вопросы тестирования как вида контроля учебного процесса / В.Д. Лобашов, С.М. Лаврушина // Педагогические технологии. – 1999. – № 5. – С. 160–170.
8. Остапенко А.А. Концентрированное обучение модели образовательной технологии / А.А. Остапенко // Школьные технологии. – 1999. – № 5. – С. 116–154.
9. Педагогічні технології / О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О. Смолюк, О.Т. Шпак. – К., 1995 – 253 с.
10. Підласий І. Педагогічні інновації: Освіта ХХІ століття / І. Підласий // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 3–17.
11. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – 2-е вид. – Х. : Колегіум, 2006. – 224 с.
12. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. / П.І. Сікорський. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 127 с